

Předběžný pokus o rekonstrukci závěrečné řeči na zasedání senátu Nejvyššího soudu o odvolání Jaromíra Duse a Ladislava Hejdánka dne 6. září 1972

Nemusím znovu vypočítávat, co jsem skutečně udělal, už o tom dostatečně promluvil můj obhájce.¹ Mohu jen shrnout: vše, co jsem udělal, spočívá za prvé v tom, že jsem slíbil pomoc při rozšíření textu, o němž jsem předpokládal, že se týká pouze informaci pro ty občany, kteří buď vůbec nechtějí jít k volbám, anebo chtějí při volbách škrtnat. Sám soud první instance uznal, že by v této věci nebylo nic trestného. Druhá věc je, že jsem své ženě narychlo připravil několik obálek a známek, třetí, že jsem ze svého pracoviště zavolal dr. Jiráskovi² a pozval ho k nám domů, aniž jsem mu přitom řekl, z jakého důvodu. To je tedy vše a za to jsem byl odměněn devíti měsíci nepodmíněně.

Byl jsem však odsouzen, jako bych text tzv. letáku dopodrobna znal (a jako bych se s ním obsahově naprosto ztotožnil). V průběhu jednání soudu první instance se meritorně o obsahu letáku nemluvílo a teprve v rozsudku je poznámka, která se tohoto obsahu týká. Neviděl jsem v tom pro sebe závadu, dokud jsem nebyl odsouzen, jako bych text býval znal. Protože však soud první instance neuvěřil mému tvrzení, shodnému ve všech protokolech a výsleších, jakož i z průběhu přelíčení, že jsem text četl teprve ve vazbě, považuji za nutné se obsahem letáku zabývat alespoň nyní, a to tím spíše, že ani v dosavadním průběhu odvolacího řízení, resp. projednávání našich odvolání se meritorně o obsahu letáku opět nemluvílo. Okolnost, že se o obsahu letáku v obou jednáních vůbec nemluvílo, považuji za jednu z podstatných závad dosavadního projednávání celé věci.

Soud první instance rozhodl o vině na základě nezdůvodněného a dokonce neprojednaného posouzení, že obsah tzv. letáku je protistátní, resp. že je v rozporu se zákonem, jehož smyslem je ochrana socialistického společenského a státního zřízení. O tomto socialistickém společenském a státním zřízení však v textu tzv. letáku není ani zmínka. Jediné dvě věci, zmíněné v rozsudku a neprojednávané v procesu, které jsou citovány přímo z letáku, se týkají věcí jiných, než je socialistické společenské a státní zřízení, a to věcí odlišných celou svou povahou. Jednou věcí jsou listopadové volby 1971, druhou je srpnová vojenská intervence z r. 1968, označená tam jako okupace. Pokud jde o podpisy na konci letáku, soud se o nich sice v rozsudku zmiňuje, ale neuvádí je výslovně jako základ svého rozsudku o vině. Ostatně i v souhrnné vyšetřovací zprávě se praví, že přesto, že byla zatčena řada občanů v souvislosti s letáky, neprokázalo se, že by podobné organizace skutečně existovaly. Proto se tímto bodem nyní nemusím zabývat. Naproti tomu se musím vrátit k oněm dvěma inkriminovaným místům tzv. letáku, kde se mluví kriticky o volbách a o tzv. okupaci.

Rozsudek vychází z předpokladu, že zákonem, podle něhož jsme byli souzeni, je chráněno nejenom socialistické společenské a státní zřízení země a trvalé spojenecké svazky vcelku, nýbrž také jednotlivé politické skutečnosti a akty přechodné povahy, jako jsou volby nebo vojenská intervence. Jde o druhou hrubou závadu řízení první instance, spočívající v záměně tak základní a trvalé skutečnosti, jakou je společenské a státní zřízení na jedné straně, a jednotlivých politických aktů a skutečností dočasných, přechodného rázu, jako jsou volby nebo vojenská intervence, na straně druhé. Tato záměna je ovšem mylná a představuje nesprávnost nejen z hlediska právního, ale také logického a zejména mravního. Již ve své závěrečné řeči na soudu první instance jsem uváděl výrok Karla Marxe v této otázce. Dovolte, abych jej ocitoval i nyní. Marx říká, že „mravní stát předpokládá u svých příslušníků státní smýšlení, i kdyby byli proti státnímu orgánu, proti vládě“. Není to zajisté právní argument, ale tento výrok má

¹ Karel Laštovička

² Jiří Jirásek

nepochybně svou váhu v posouzení soudu, který chce ve svém právním myšlení vycházet z marxismu. Obsahem zmíněného citátu je tedy konstatování základního a zásadního rozdílu mezi vztahem občana ke státu a mezi jeho vztahem k jednotlivému státnímu orgánu, i kdyby to byla třeba i vláda. Ale v našem případě vůbec nejde o nějaký trvalý státní orgán, nýbrž o jednotlivou přechodnou, dočasnou politickou událost, o jednotlivý politický akt, ať už vnitrostátní nebo mezinárodní povahy. Jsem proto přesvědčen, že zákon, podle něhož jsme byli souzeni, se vůbec nevztahuje na podobné dočasné, přechodné politické skutečnosti. Chtěl bych přitom také poukázat na rozsudek, v němž se mluví o tom, že za nepřátelství je třeba považovat i aktivní a soustavně projevovaný záporný vztah k některému dílčímu základnímu rysu socialistického společenského a státního zřízení republiky. Trvám tedy na tom, že ani jednotlivé volby, ani mezinárodní akt vojenské intervence není součástí ani dílčím základním rysem socialistického společenského a státního zřízení republiky.

Záměna uvedených dvou typů skutečností, celou svou povahou odlišných rovin politických skutečností, je zcela nemístná a pochybná. Ale proč na této z tolika hledisek chybné a nezdůvodnitelné záměně musel být založen rozsudek první instance? Vyplývá to z toho, že obžaloba je ve věci velmi slabá a že soud k použití příslušného zákona potřeboval nutně vykonstruovat nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení, protože alespoň podle dosavadního znění zákona to je nezbytná náležitost podsouvaného nám trestného činu. Proto je teze o našem nepřátelství tolikrát opakována (i když nedoložena), a proto také nebyl vykonán ani pokus ji zdůvodnit. Soud první instance sice poukazuje na dvě usnesení Nejvyššího soudu (str. 9), v nichž je vysloven názor, že nepřátelský poměr je možno dovodit přímo z trestné činnosti obžalovaných. Ale to je jenom obecný poukaz, zatímco aplikace provedena nebyla. Byl bych rád, kdyby také tuto věc Nejvyšší soud zvážil. Chtěl bych vidět, jak je dovození mého údajného nepřátelství provedeno konkrétně z těch mých činů, které jsem zmínil na počátku, tj. z toho, že jsem slíbil rozšířit text, který jsem ještě neznal, že jsem připravil obálky a známky, nebo že jsem telefonicky pozval dr. Jirásku k nám do bytu. Jsem si jist, že z těchto skutečných činů žádné mé nepřátelství být dovozeno prostě nemůže, pokud není předem předpokládáno. Ale předpokládat to, co má být dovozeno, je proti veškeré právní a dokonce i obecné logice, a Nejvyšší soud něco takového jistě nemohl mít na mysli. Oč je tedy žaloba i rozsudek ve věci slabší, o to je intenzivější v opakování zmíněného nedoloženého a neprokázaného tvrzení o mém, resp. našem nepřátelství k socialistickému zřízení. Proto sama povaha údajného porušení zákona z naší strany se stává velmi problematickou. Nejde tu o stíhání nezákonného a protizákonného jednání, jak bylo opětovně zdůrazňováno v komentářích našeho tisku, rozhlasu i televize, i v komentářích našich politických představitelů, nýbrž o politické procesy. V takovém případě však nezbyvá než požádat Nejvyšší soud, aby přezkoumal také politické důsledky takto vedených procesů. Jsem přesvědčen, že je v zájmu samotného socialismu, aby se podobných metod neužívalo.

Akt sepsání a rozšíření letáku je po mém soudu v plné shodě a zcela v rámci svobodné předvolební agitace, s níž počítá a o které mluví volební zákon. Jestliže přesto je proti nám vzneseno obvinění a jestliže jsme souzeni a odsouzeni, pak je zřejmé, že fakticky nejde o porušení zákonů, že je dokonce potřeba teprve konstruovat toto porušení, že je třeba i předstírat – a to je pak vidět i na takových důsledcích, jako že průběh projednávání nemůže snést kritický pohled veřejnosti. Důsledkem je utajování, omezování a narušování veřejnosti projednávání případů, a eventuelně i falšování informací o tomto procesu i vůbec o procesech ostatních. V této souvislosti bych chtěl zdůraznit, že žádám, aby byla zejména protokolována má stížnost proti tomu, že jak na soudu první instance, tak na

dnešním zasedání senátu Nejvyššího soudu byla flagrantním způsobem narušena veřejnost projednávání. Nakonec bych chtěl znovu zdůraznit, že nejenom nechovám nepřátelství k socialismu a k socialistickému společenskému a státnímu zřízení, ale že jsem socialista, považuji se za socialistu, i když se tím nikterak nehodlám vzdávat ani napříště svého kritického pohledu na okamžité výkyvy politiky současného politického vedení, a chtěl bych to dokumentovat. Už na soudu první instance jsem nabízel doklady ze své publikační činnosti o tom, jak jsem veřejným způsobem prohlašoval při různých příležitostech svůj vztah k socialismu. Dnes bych rád ocitoval alespoň jedno místo, významné po mém soudu právě proto, že pochází z polemického článku, napsaného v roce 1965 proti publikaci tehdejšího tajemníka právní komise ÚV KSČ Zdeňka Mlynáře.³ Článek tehdy nevyšel, protože byl pozastaven cenzurou, vyšel však na podzim 1968 a tudíž dokumentuje mé názory jak z roku 1965, tak z roku 1968 po intervenci, a tím, že jej cituji dnes, také moje názory dnešní. (Než jsem mohl začít citovat, byl jsem předsedkyně dr. Dojčárovou přerušena upozorněním, že se mám držet věci. Opáčil jsem otázkou: „Máte snad, paní předsedkyně, dojem, že je od věci, jestliže chci dokumentovat svůj vztah k socialismu, když jsem obžalován a odsouzen za trestný čin, jehož součástí je můj údajný nepřátelský vztah k socialismu?“ Předsedkyně odpověděla, že mne jenom upozorňuje, abych stručně řekl, co vlastně chci od Nejvyššího soudu. Odvětil jsem, že chci, aby soud posoudil můj vztah k socialismu, a že právě proto jsem chtěl dokumentovat tento svůj vztah připraveným citátem. Ale samozřejmě, že to není nezbytné, jestliže má za to, že to sem nepatří, tedy se toho mohu vzdát, a ostatně už nemám, co bych dál říkal. Skončil jsem a šel jsem si sednout.)

³ *Kultura tváří v tvář politice*, in: in: *Tvář* 3, 1968, č. 2, str. 10–13 (prosinec); knižně in: Ladislav Hejdanek, *Setkání a odstup*, Praha: OIKOYMENH, 2010, str. 116–123; elektronicky <https://www.hejdanek.eu/archive/detail/161>